

Januari

Het is winter. We kunnen genieten van wat rust in de moestuin.
Maar de lente is dichterbij dan we denken.

Te doen

ALGEMEEN

- Hou de leegstaande percelen bedekt (dode bladeren, grove compost,...)
- Plant bomen en struiken
- Snoei de fruitbomen (appel en peer)
- Bereid jullie voor op het begin van het moestuin seizoen: bestellen zaadgoed, herstellingen,...

ZAAIEN EN PLANTEN

Planten

Plant kleinfruit en fruitbomen

OOGSTEN

Groenten

Boerenkool, Spruit, Tuinkers, Veldsla, Prei (winter), Witloof (in de klas)

Vruchtbare lessen in de moestuin

- De eerste tekenen van de komst van de lente worden zichtbaar: de hazelaar bloeit (mooi voorbeeld van windbestuiving) net als de toverhazelaar en de eerste voorjaarsbloeiers (knollen en bollen). Sommige boomknoppen zwellen al op (zoals bij de vlier)
- Observeer de vogels aan de voedertafel en doe mee aan de vogeltelweek van Natuurpunt.
- Teken het moestuinplan uit.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tip van de maand

De werken in de moestuin herbeginnen vanaf volgende maand. Hoog tijd om zaden te kopen, materiaal te herstellen/vervangen,...

bruxelles
environnement
leefmilieu
brussel
.brussels

TOURNESOL
ZONNEBLOEM

Gewestelijk Centrum voor Ecologie Initiatie
Hoeve van Ukkel

Januari

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Januari

NOTITIES

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

De winter is nog maar halfweg. Toch ontwaakt de natuur reeds langzaam uit zijn winterslaap. Ook in de moestuin kunnen we (als het weer het toelaat) de eerste teelten terug opstarten.

Te doen

ALGEMEEN

- Hou de leegstaande percelen bedekt (dode bladeren, grove compost,...)
- Plant bomen en struiken
- Laatste snoei van fruitbomen (appel en peer)
- Rijpe compost en groenbemesters inwerken in de grond (wanneer het niet vriest)
- Kijk de voorraad na: tuinmateriaal, zaden, klimhulp (binnenkort nodig voor de erwten),...

ZAAIEN EN PLANTEN

Binnen voorzaaien

Tomaat, Kerstomaat, Aubergine, Paprika, Peper, Ananaskers, Doperwten, Sluimererwten, Knolselderij (half februari), Koolrabi, Winterkolen, Bloemkool (zomer), Prei (winter)

Zaaïen in volle grond

Tuinboon, Doperwt (half februari), Wortel (vroeg), Kervel, Spinazie, Tarwe (zomer)

Planten

Look (lente, half februari), Ui (lente, half februari), Sjalot (lente, half februari), kleinfruit en fruitbomen met blote wortel

OOGSTEN

Groenten

Boerenkool, Spruit, Tuinkers, Veldsla, Winterpostelein, Prei (winter), Aardpeer

Tip van de maand

Plan een vergadering in zodat jullie het nieuwe moestuin seizoen samen kunnen vormgeven.

Vruchtbare lessen in de moestuin

- Teken het moestuinplan uit op schaal.
- Het voorzaaien in de klas is een goede gelegenheid om de kieming van zaden onder de loep te nemen.
- Taal: Begin een woordenschatlijst rond de schooltuin met de delen van de plant, het tuingereedschap,...
- Belangrijke data:
 - World Wetlands Day (02/02)
 - Dikke truiendag - GoodPlanet Challenges (2de dinsdag van februari)

.....

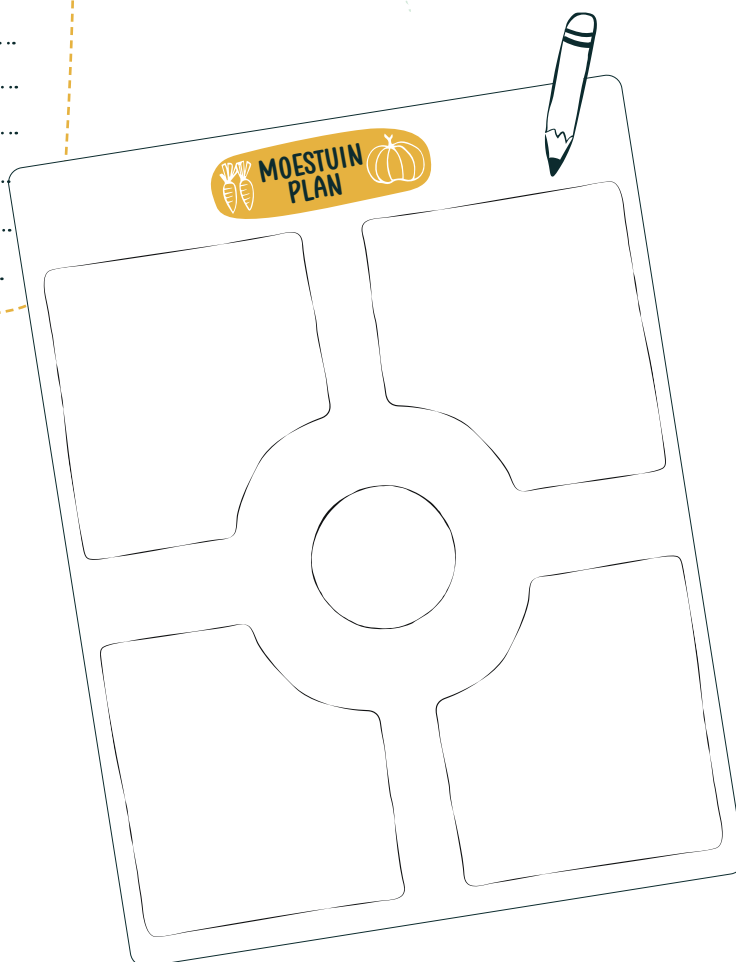
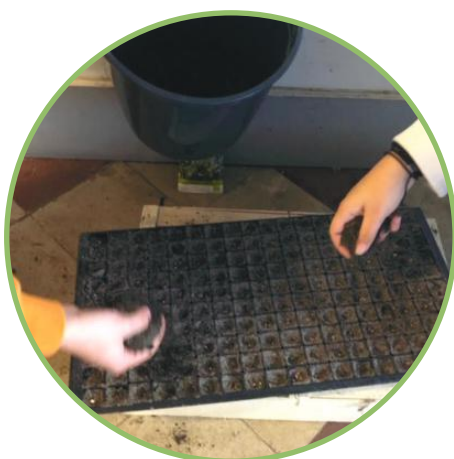
.....

.....

.....

.....

.....

Februari

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Februari

NOTITIES

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Daar is de lentel! Ook menig moestuinier schiet nu in actie!
Heel wat teelten kunnen nu worden opgestart.

Te doen

ALGEMEEN

- Wied het onkruid en maak de grond los waar je gaat zaaien en planten.
- Nu gaan we echt buiten aan de slag, tenzij het nog vriest of de grond nog te nat is.
- Voeg compost toe aan de grond behalve waar de peulgewassen (erwten en tuinbonen) en wortel- en knolgewassen (look, sjalot, ui, wortel) komen.

ZAAIEN EN PLANTEN

Binnen voorzaaien

Tomaat, Kerstomaat, Paprika, Peper, Aubergine, Ananaskers voor half maart. Koolrabi, Snijselder, Sluitkolen, Bloemkool (zomer), Prei

Zaaien in volle grond

Tuinboon, Erwt, Wortel (vroeg), Raap, Broccoli, Radijs, Rucola, Kervel, Spinazie, Warmoes, Sla, Koriander, Peterselie, Tarwe, Bosui

Planten

Look (lente), Ui, Sjalot, Erwt, Bloemkool (zomer), Kruiden, Doordragende aardbei, Framboos, Aardappel (vroeg, half maart), Aardpeer

Groenbemester zaaien

Klaver

Andere

Verpot de jonge zaailingen die in februari gezaaid werden naar een grotere pot. Laat de aardappelen voorkiemen (begin maart voor vroege rassen en half maart voor bewaaraardappelen)

OOGSTEN

Groenten

Boerenkool, Spruit, Tuinkers, Veldsla, Spinazie (winter), Winterpostelein, Prei (winter), Aardpeer, Witloof (in de klas)

Tips van de maand

- In maart kan het weer wisselvallig zijn en is nachtvorst niet uitgesloten: hou de weersvoorspellingen in het oog om de nodige voorzorgen te treffen en de zaai- en plant werken hierop af te stellen. De website van het KMI geeft de verwachte trends van de volgende twee weken weer.
- Om een koude periode te overbruggen, kan je jonge zaailingen 's nachts beschermen met een vliesdoek (of andere doek). Een vliesdoek kan ook helpen om de kieming te versnellen en slakken op afstand te houden...
- De sleutel tot succes wordt vanaf nu regelmaat! Volg geregeld de teelten op en laat ongewenste begroeiing niet woekeren.
- Geef bij droogte jonge zaailingen water tijdens de krokusvakantie.

Maart

Vruchtbare lessen in de moestuin

- Volg de kieming op van verschillende groenten en overloop de behoeften van de plant.
- Kikkers en padden worden wakker uit hun winterslaap en roepen in de poelen. Je kan ze nu zien op de wegen.
- Eind van de maand: bekijk de voorjaarsbloeiers in het bos. Leg de link met de lichtbehoefte van planten en ecologie.
- Enkele belangrijke data :
 - Werelddag van de Wilde Dieren en Planten (3/03)
 - Internationale dag van de bossen (21/03)
 - Wereldwaterdag (22/03)
 - Iedereen Waterdrager – Goodplanet Challenge (rond 22/03)
 - Week zonder pesticiden (20 – 30/03)
- Observeer de kleuren van bloemen en planten om de diversiteit in de moestuin aan te brengen en de interacties met bestuivers.
- De dagen verlengen het snelst rond de lente-equinox. Werk in deze periode rond de seizoenen en meet de schaduwen en daglengtes, ...
- De eerste hommels komen uit en je kan ze ontmoeten in en rond de moestuin.
- Misschien roept de ontluikende natuur de dichter in je op. Net goed om een versje neer te schrijven, of een gedicht vanuit de beleving van die natuur.

.....

.....

.....

.....

.....

Maart

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Maart

NOTITIES

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

De natuur is nu klaarwakker en boordevol energie: de vogels zingen, de bestuivers zoemen van bloem tot bloem, er komen bladeren aan de bomen, ... De zon brengt warmte. De planten beginnen snel te groeien in de moestuin. Nu zaaien we volop en houden we het 'ónkruid' in toom.

Te doen

ALGEMEEN

- Dun, indien nodig, de radijsjes, spinazie en andere te dicht gezaaide planten uit.
- Verwijder de bodembedekking van de onbenutte percelen om deze te laten opwarmen.
- Volg de teelten op (schoffel, wied, ...)
- Begiet jonge (kiem)plantjes die tekenen van uitdrogen vertonen.
- Haal regelmatig de naaktslakken weg en bescherm de meest gevoelige planten.
- Zaai en plant verder, zowel binnen als buiten.

ZAAIEN EN PLANTEN

Binnen voorzaaien

Courgette, Pompoen, Kalebas, Komkommer, Maïs (suiker), Basilicum, Bonen (struik)

Zaaien in volle grond

Biet, Snijbiet (warmoes), Spinazie, Wortel (vroeg), Witte Kool, Spruiten, Koolrabi, Broccoli, Radijs, Prei (zomer), Bosui, Rucola, Sla, Kervel, Koriander, Peterselie, Zonnebloem

Planten

Knolselder, Koolrabi, Sluitkolen, Broccoli, Bloemkool (zomer), Aardappel, Aardpeer, Doorlevende kruiden, Doordragende aardbei

Groenbemester zaaien

Klaver, Mosterd, Facelia, Graan met erwt, Wikke, Spinazie, ... in afwachting van groenten op het perceel.

Andere

Verplant de binnen voorgezaaide planten in een grotere pot.

OOGSTEN

Groenten

Spinazie, Sla, Radijs, Bloemkool (winter), Prei (winter), Rucola, Kervel

April

Tips van de maand

- In april kan het weer nog sterk variëren (Aprilse grillen) en is nachtvorst nog steeds mogelijk. Blijf dus de voorspellingen in de gaten houden.
- En toch: als de weersvoorspellingen goed zijn, eind april, kan je al een aantal voorgezaaide planten uitplanten. In de stad, en zeker op een betonnen, ingesloten speelplaats, blijven de laatste nachtvorsten vaak weg. Hou een aantal planten achter de hand als reserve.
- Als er in de paasvakantie droog en zonnig weer wordt verwacht, geef de jonge plantjes water.

Vruchtbare lessen in de moestuin

- Het is voorjaar en alles wordt wakker: met de bloei van de appelbomen en andere fruitbomen, kan je de anatomie en de functie van de bloem bestuderen en bestuivers observeren.
- Observeer de eitjes van de kikkers en padden
- Metingen en observaties in de moestuin om de planten op te volgen: Meet hoe snel de planten groeien. Benoem de nieuwe delen van de plant. Zo wordt wiskunde en taal geoefend.
- Enkele belangrijke data :
 - Dag van de Boerenstrijd (17/04)
 - De Dag van de Aarde (22/04)
 - Goodplanet Challenges: Buitenlesdag (29/04)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

bruxelles
environnement
leefmilieu
brussel
.brussels

MIEUX PRODUIRE, BIEN MANGER
BETER PRODUCEREN, GOED ETEN

.brussels

TOURNESOL
ZONNEBLOEM

Gewestelijk Centrum voor Ecologie Initiatie
Hoeve van Ukkel

April

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

.....

.....

.....

.....

.....

.....

April

NOTITIES

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

In mei legt elke vogel een ei... Het weer wordt steeds zachter en er is werk aan de winkel: zaaien, planten én misschien al de eerste oogst!

Te doen

ALGEMEEN

- Na de IJsheiligen, halverwege mei, mogen alle voorgezaaide, vorstgevoelige planten buiten worden uitgeplant.
- Volg de teelten verder op: wieden, schoffelen, water geven, slakken in toom houden, aanaarden van aardappelen,...
- Hou ongebruikte percelen bedekt: start een nieuwe teelt, zaai groenbemester of mulch.

ZAAIEN EN PLANTEN

Zaaien in volle grond

Biet, Snijbiet (of warmoes), Wortel (bewaar), Pastinaak, Radijs, Boerenkool, Broccoli, Witloof, Kervel, Rucola, Koriander, Zonnebloem, Soja, Quinoa, Aardappel (eerste helft van de maand)

Planten

Koolrabi, Sluitkolen, Spruiten, Broccoli, Knolselder, Selderij, Prei (zomer), Sla

Na 15 mei : Courgette, Pompoen en Kalebas, Komkommer, Suikermals, Tomaat, Kerstomaat, Paprika, Peper, Aubergine, Ananaskers, Basilicum, Quinoa, Zonnebloem

OOGSTEN

Groenten

Eerste vroege Wortelen, Koolrabi, Bloemkool (winter), Sluitkolen, Raap, Radijs, Spinazie, Sla, Rucola, Kervel, Koriander

Fruit

Aardbei

Tips van de maand

- Bedenk stilaan hoe en door wie de moestuin in de zomer zal worden onderhouden.
- Een schoolfeest op komst? De ideale gelegenheid om de moestuin in de schijnwerper te plaatsen met een rondleiding, degustatie, workshop, ... of een ander nieuw idee!

Mei

Vruchtbare lessen in de moestuin

- Met de bloei van de appelbomen en andere fruitbomen, kan je de anatomie en de rol van de bloem bestuderen en bestuivers observeren.
- De transformatie van bloem tot vrucht is goed zichtbaar bij fruitbomen (appel, aardbei, aalbes, ...) en bij erwten.
- Gebruik de oogst voor een kookatelier, activiteiten rond smaak, ...
- Enkele belangrijke data:
 - Internationale Dag van het Naakt Tuinieren (eerste zaterdag van mei) :-)
 - Wereld Bijen Dag (20/05)
 - Internationale Dag van de Biodiversiteit (22/05)

Mei

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

Mei

NOTITIES

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top.

Deze maand start de zomer. Het kan nu warm en droog zijn. Door de moestuin nu voor te bereiden op de zomer, kan je het aantal bezoeken tijdens de vakantie beperken.

Te doen

ALGEMEEN

- Volg de teelten verder op: wieden, schoffelen, naaktslakken in toom houden, begieten, aanaarden van aardappelen en tuinboon, dieven van pompoenen, opbinden van tomaten
- Blijf onbenutte percelen bedekken: nieuwe teelt, groenbemester, mulch
- Door te schoffelen en de bodem te bedekken, spaar je heel wat gietwerk uit.
- Maak de moestuin zomerklaar: oogst wat je kan, wied grondig, bedek de bodem of zaai groenbemers (of een nieuwe teelt), denk na over (automatische) bevoeiingssysteem voor de zomer

ZAAIEN EN PLANTEN

Zaaien in volle grond

Boon (staak), Biet, Snijbiet (of warmoes), Pastinaak, Raap, Rammenas, Witloof, Courgette ('Black Beauty'), Soja

Planten

Koolrabi, Boerenkool, Sluitkolen, Spruiten, Broccoli, Prei (winter), Basilicum, Pompoen, Courgette

OOGSTEN

Groenten

Tuinboon, Erwt, Boon (struik), Look, Bosui, Ui, Sjalot, Biet, Spinazie, Sla, Wortel (vroeg), Koolrabi, Bloemkool (zomer), Sluitkool, Raap, Radijs, Rucola, Kervel, Courgette (eind van de maand), Aardappel (vroeg), Koriander, Peterselie, Doorlevende Kruiden

Fruit

Kers, Aardbei, Framboos (vroeg), Aalbes (vroeg)

Tips van de maand

- Probeer in de mate van het mogelijke een minimale aanwezigheid in de moestuin te voorzien doorheen de zomer: conciërge, speel-leinwerking, beurtrol met de collega's, ouders, ... zijn potentiële helpers. Zorg voor duidelijke richtlijnen over de verwachtingen, ligging van materiaal en water, wat er mag/moet geoogst worden, ... om onaangename verrassingen in september te vermijden.

Juni

Tips van de maand

- Bij aanhoudende droogte: overweeg een regelmatige, maar niet overdreven watergift voor de jonge planten. Watergebrek is vooral een probleem voor jonge planten die nog geen uitgebreid wortelstelsel hebben ontwikkeld. Voor vruchtgewassen is een plotse verandering in vocht gevaarlijker: een sterke regenbui na een lange droogte kan de vruchten (bv tomaten) laten barsten.
- Om de planten weerbaarder te maken tegen droogte wacht je best de eerste tekenen van uitdroging af (licht hangende bladeren) om dan overvloedig te begieten. Dit zet de plant aan tot het aanmaken van een diep en uitgebreid wortelstelsel. Je zal merken dat je steeds meer tijd kan laten tussen het water geven. Laat uiteraard jouw planten niet volledig uitdrogen... Probeer een gulden middenweg te vinden!
- Om verdamping van water tegen te gaan, bedek je de aarde rondom de planten met organisch materiaal zoals snoeiafval, stro, grove compost,...

Vruchtbare lessen in de moestuin

- De vruchtvorming is nu duidelijk zichtbaar op de fruitbomen (bijvoorbeeld appelboom).
- Graangewassen komen nu massaal in bloei en zijn een goed voorbeeld van windbestuiving.
- Ga bij het oogsten na welke delen van de plant worden opgegeten (bijvoorbeeld bloemknoppen bij de broccoli).
- Enkele belangrijke data:
 - Feest van het Leefmilieu (eerste zondag van juni)
 - Insectenweek (om de twee jaar)
 - Werelddag van de Oceanen (08/06)

.....

.....

.....

.....

.....

bruxelles
environnement
leefmilieu
brussel
.brussels

MIEUX PRODUIRE, BIEN MANGER
BETER PRODUCEREN, GOED ETEN

.brussels

TOURNESOL
ZONNEBLOEM

Gewestelijk Centrum voor Ecologie Initiatie
Hoeve van Ukkel

Juni

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

Juni

NOTITIES

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Notepad with horizontal lines and a small orange tab at the top right.

Juli - Augustus

Jullie genieten nu van een welverdiende vakantie. Vandaar dat we hier geen zaai - en plant werken voorstellen maar alleen onderhoudswerken, voor het geval er mensen instaan voor het onderhoud van de moestuin in de zomervakantie. Willen jullie wel zaaien en planten?

Raadpleeg dan een zaai-en plantkalender.

Te doen

ALGEMEEN

- Ga door met het onderhoud: wieden, schoffelen, water geven, planten ondersteunen,... indien nodig.

OOGSTEN

Oogst wat niet kan blijven staan tot september. Laat daarbij een aantal planten staan zodat zij hun levenscyclus kunnen afmaken. Altijd boeiend! De rest wacht op de terugkeer van de leerlingen.

Groenten

Tuinboon, Erwt, Boon (juli en begin augustus), Knoflook (laten drogen), Ui (laten drogen), Vroege Wortel (begin juli), Biet (juli), Warmoes of snijbiet, Sla (voor de bloei), Koolrabi (juli), Broccoli (voor de bloei), Bloemkool, Radijs, Raketsla (voor bloei), Kervel (voor de bloei), Koriander (voor de bloei), Courgette (juli), Tomaat (juli en begin augustus), Kerstomaat (juli en begin augustus)

Fruit

Aardbei, Framboos, Rode Bes, Braambes

Vruchtbare lessen in de moestuin

- Maak foto's van de schoolmoestuin tijdens de zomervakantie om de evolutie van de groenten en de tuin aan de leerlingen te tonen.

.....

.....

.....

.....

bruxelles
environnement
leefmilieu
brussel
.brussels

MIEUX PRODUIRE, BIEN MANGER
BETER PRODUCEREN, GOED ETEN

.brussels

TOURNESOL
ZONNEBLOEM

Gewestelijk Centrum voor Ecologie Initiatie
Hoeve van Ukkel

Juli - Augustus

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Juli - Augustus

NOTITIES

Notepad with 12 horizontal lines for writing.

Notepad with 12 horizontal lines for writing.

Notepad with 12 horizontal lines for writing.

Notepad with 12 horizontal lines for writing.

Na de zomervakantie kan er vanalles worden geoogst. Maak gebruik van de lege percelen om snel nog enkele teelten voor de herfst op te starten.

Te doen

ALGEMEEN

- Evalueer na de zomervakantie: Wat overleefde? Welke teelten werden overwoekerd door onkruid?
- Hou grote kuis: wieden en schoffelen van de percelen.
- Zaai en plant nog snel de laatste teelten... Winter is coming!
- Laat de grond van leegstaande percelen/bakken niet onbedekt. Dek af met grove compost, dode bladeren, groenbemesters,...
- Start een compost of keer de schoolcompost om.
- Snoei de steenvruchten

ZAAIEN EN PLANTEN

Wees er snel bij om de laatste teelten op te starten.

Zaaien in volle grond

Bloemkool (winter), Sluitkolen (lente), Rapen, Radijs, Tuinkers, Veldsla, Kervel, Spinazie (winter), Sla (winter), Winterpostelein, Raketsla

Groenbemesters zaaien

Haver, Rogge, Wikke

Planten

Aardbei, Andijvie, Bloemkool (winter)

OOGSTEN

Als de planten de zomer goed doorstaan hebben, kan je nu heel veel oogsten!

Groenten

Look, Sjalot, Ui, Zomerprei, Staakboon, Biet, Snijbiet, Wortel (bewaar), Pastinaak, Knolselderij, Selderij, Koolrabi, Sluitkool, Broccoli, Bloemkool (zomer), Raap, Mais, Tomaat, Kerstomaat, Aubergine, Paprika, Peper, Ananaskers, Tarwe, Quinoa, Soja, Aardappelen (late), Courgette (variëteit black beauty). Vanaf half september begint de oogst van pompoen en aanverwanten.

Fruit

Aardbei (doordragend), Framboos (doordragend), Braam en Druif. Eerste appels en peren.

Kruiden

Basilicum, Peterselie, Vaste mediterrane kruiden (lavendel, tijm,...), andere vaste Kruiden (munt, melisse,...).

Tip van de maand

- Regel samen met de verantwoordelijke persoon het verzamelen van de dode bladeren zodat deze klaar liggen voor gebruik in de moestuin.

Vruchtbare lessen in de moestuin

- Een nieuw schooljaar begint. Hoe integreer je de schooltuin in de klas?
 - Een themahoek met voorwerpen, boeken, kalender, foto's,... ?
 - Een tuin mascotte die jullie het hele schooljaar begeleidt?
 - Een moestuin schriftje waar elke leerling zijn observaties kan noteren of zelfstandig mee aan de slag kan gaan in de moestuin?
- Keer de compost: het ideale moment om compostdiertjes te observeren en hun rol in de compost te ontdekken. Leg uit over compostering, voedselkringloop, voedselketens, classificatie van ongewervelde dieren,...
- Met de compost is de link naar de voedingsstoffen die de planten nodig hebben voor hun groei snel gemaakt. Indien je over het nodige materiaal beschikt, kan je met oudere leerlingen de samenstelling van de aarde en de compost testen en vergelijken met verpakkingen van kunstmeststoffen uit de winkel.
- Observeer de eerste tekenen van de herfst. Verzamel en bekijk vruchten en afgevallen bladeren. Waarom veranderen de bladeren van kleur?
- De oogst van aardappelen is aanleiding voor een les rond knollen, bollen en stengelknollen als overlevingsstrategie van planten in de winter.
- Het planten van uitlopers van de aardbeien is een mooi voorbeeld van vegetatieve vermeerdering bij planten.

- De oogst van tomaten, courgette, bonen,... en andere vruchtgewassen is een goede gelegenheid om hun zaden te bekijken en te begrijpen wat een vrucht eigenlijk is. Je kan de zaden ook vergelijken/sorteren volgens grootte, vorm,...
- Maak iets klaar met de oogst: een leuke activiteit om het schooljaar te starten maar ook om te leren wegen en afmeten en de woordenschat van de leerlingen te verrijken.
- De oogst nodigt ook uit om wiskunde toe te passen: tellen, wegen, meten, ordenen, statistiek,... naargelang het niveau van de leerlingen.
- Maak schuilplaatsen voor lieveheersbeestjes en gaasvliegen. Een goede gelegenheid om de relatie tussen deze dieren en de moestuin te verduidelijken.
- Enkele belangrijke data:
 - Internationale Dag voor het Behoud van de Ozonlaag (16/09)
 - Samenaankoop van fruitbomen door Velt Brussel

.....

.....

.....

.....

bruxelles
environnement
leefmilieu
brussel
.brussels

GoodFood
MIEUX PRODUIRE, BIEN MANGER
BETER PRODUCEREN, GOED ETEN

.brussels

TOURNESOL
ZONNEBLOEM

Gewestelijk Centrum voor Ecologie Initiatie
Hoeve van Ukkel

September

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

.....

.....

.....

.....

.....

.....

September

NOTITIES

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Een goed verzorgde moestuin in de herfst levert een gezonde moestuin op aan het begin van de lente. Net als de natuur maakt de moestuin zich klaar voor zijn winterslaap.

Te doen

ALGEMEEN

- Voor de leegstaande percelen: Maak de grond los (indien nodig) en bestrooi met compost alvorens de grond af te dekken (grove compost, dode bladeren,...).
- Eind oktober kan de nachtvorst zijn intrede doen. Oogst alle vorstgevoelige groenten en bescherm de rest indien nodig.
- Stek klein fruit.
- Verwijder de tomatenplanten.

ZAAIEN EN PLANTEN

Zaaien

Spinazie (winter), Veldsla, Wintertarwe

Planten

Look (herfst), Sjalot (herfst), Ui (herfst), Sluitkool, Bloemkool (winter), Sla (winter), Framboos, Witloof (binnen in de klas)

OOGSTEN

Groenten

Biet, Snijbiet, Wortel (bewaar), Pastinaak, Knolselderij, Selderij, Broccoli, Bloemkool, Boerenkool (na de eerste vorst), Raap, Radijs, Raketsla, Pompoen en Kalebas, Mais, Kervel, Tomaat, Paprika, Peper, Ananaskers, Aardappel (late), Spinazie (winter), Aardpeer, Zonnebloem, Quinoa

Kruiden

Basilicum, Peterselie, Vaste mediterrane kruiden (lavendel, tijm,...), andere vaste Kruiden (munt, melisse,...)

Fruit

Aardbei (doordragend), Framboos (doordragend), Braam, Druif, Appel, Peer

Tip van de maand

- Verzamel en stockeer dode bladeren als reserve voor de compost en om de bakken/percelen mee af te dekken.

Oktober

Vruchtbare lessen in de moestuin

- Het beste moment voor herfst observaties: blad, vrucht, paddenstoel. Linken met dier- en plantstrategieën voor overwintering, anatomie en fysiologie van planten,...
- Maak van de afgevallen bladeren speelkaarten om het observatievermogen van de leerlingen te trainen, al spelend nieuwe woordenschat te leren,... Kleef elk blad op een stuk karton en speel spelletjes zoals 'paren zoeken, kwartet spel, pictionary, memo,... Laat de kinderen de nodige informatie opzoeken om de speelkaarten aan te vullen.
- Gebruik de afgevallen bladeren of gedroogde stengels om knutselwerkjes te maken.
- Observeer de diertjes in de compost of op de bosbodem.
- De klimop staat in bloei en trekt enorm veel bestuivers aan. Zie de insecten af en aan vliegen.
- Maak een gerecht klaar met de oogst. Leer op een leuke manier nieuwe woordenschat, ingrediënten afmeten,...
- Observeer de vruchten van vruchtgewassen zoals tomaat, courgette, boon,... Bekijk, vergelijk en sorteer de verschillende zaden.
- De oogst nodigt ook uit om wiskunde toe te passen: tellen, wegen, meten, ordenen, statistiek,... naargelang het niveau van de leerlingen.

- Enkele belangrijke data:
 - Samenaankoop Velt Brussel van fruitbomen en struiken (deadline begin oktober)
 - Week van het bos
 - Dag van de leraar (5/10)
 - Wereldvoedseldag (16/10)
 - Eet lokaal - Good Planet Challenges (3de vrijdag van oktober)
 - Dag van het Zoniënwoud (3de zondag van oktober)

.....

.....

.....

.....

Oktober

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

Oktober

NOTITIES

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

De takken van de bomen zijn (bijna) kaal. De winter is in aantocht. Het is tijd om de moestuin winterklaar te maken.

Te doen

ALGEMEEN

- Voor de leegstaande percelen: Maak de grond los (indien nodig) en bestrooi met compost alvorens de grond af te dekken (grove compost, dode bladeren,...).
- Laat de aarde niet onbedekt (dek af met dode bladeren, grove compost,...)
- Leg een voorraad aan van dode bladeren.
- De kans op vorst wordt groter. Oogst alle vorstgevoelige groenten en bescherm de rest.
- Het plantseizoen van bomen en struiken begint. Kies jullie kleinfruit en fruitbomen uit.

ZAAIEN EN PLANTEN

Zaaien

Tuinboon

Planten

Look (herfst), Sjalot (herfst), Ui (herfst), bomen en struiken met blote wortel

Andere

Witloof kweken in de klas

OOGSTEN

Groenten

Biet, Knolselderij, Selderij, Pastinaak, Raap, Winterradijs, Boerenkool (na de eerste vorst), Sluitkool, Spruiten, Raketsla, Kervel, Witloof (in de klas), Andijvie, Winterpostelein, Tuinkers, Veldsla, Spinazie (winter), Prei (zomer)

Kruiden

Peterselie, Vaste kruiden (behalve de mediterrane)

Fruit

Druif, Appel

Tips van de maand

- Het moestuin seizoen loopt stilaan op zijn einde. Tijd om jullie voor te bereiden op de komende lente: bestellen van een zadencatalogus, evaluatie van de schoolmoestuin met het team en de leerlingen.
- Een deel van de oogst kan misschien gebruikt worden tijdens de Kerstmarkt: gedroogde appelschijfjes, kruidenthee, confituur,... ?

Vruchtbare lessen in de moestuin

- Evalueer het moestuin seizoen met de leerlingen via een tekening, een verslag, berekeningen,...
- Een wandeling in de moestuin en de natuur laat toe de verschillende planten strategieën ter voorbereiding van de winter te ontdekken.
- Het forceren van witloof in de klas is een kans om de wortel als stockageplaats van voedsel voor de plant toe te lichten.
- Leg de levenscyclus van een slak uit wanneer je tijdens het werken in de moestuin eitjes van slakken vindt.
- Deel of stek doorlevende planten zoals rabarber en kruiden : mooie voorbeelden van vegetatieve vermeerdering.
- Help de vogels op de speelplaats door voederhuisjes en voedsel aan te bieden. Wat is een vogel? En waarom zien we minder vogels tijdens de winter?

- Belangrijke data:
 - Veel gemeenten en organisaties delen bomen en struiken uit. Bij jullie ook?
 - Europese Week van de Afvalvermindering
 - #MissieMinder - MOS actiedag
 - Zero Waste - GoodPlanet Challenges
 - Wilde plantenbeurs - Natagora (derde weekend van november)
 - Niet Winkeldag (laatste zaterdag van nov.)

.....

.....

.....

.....

November

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

.....

.....

.....

.....

.....

.....

November

NOTITIES

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

De koude van de winter luidt het einde van het moestuin seizoen in. Gelukkig lengen de dagen alweer op de eerste dag van de winter.

Te doen

ALGEMEEN

- Hou de leegstaande percelen bedekt (dode bladeren, grove compost,...)
- Plant bomen en struiken
- Snoei de fruitbomen

ZAAIEN EN PLANTEN

Planten

Plant kleinfruit en fruitbomen

Andere

Kweek witloof in de klas

OOGSTEN

Groenten

Boerenkool, Spruit, Raap, Tuinkers, Winterpostelein, Veldsla, Witloof (in de klas), Aardpeer

Kruiden

Peterselie

Tip van de maand

- Biedt bereidingen en knutselwerkjes aan op de kerstmarkt of als kerstgeschenk, op basis van de oogst van de moestuin: kruidenthee, gebakjes, voederbollen met de zaden,...

Vruchtbare lessen in de moestuin

- Maak de link tussen de activiteiten en de observaties in de schooltuin en het verstrijken van de tijd en de seizoenen. Integreer andere leergebieden zoals muzische vorming, taal en wiskunde.
- Maak een nieuw moestuinplan op. Zoek informatie op in de zadencatalogus, selecteer de groenten die jullie willen kweken, bereken hoeveel zaadgoed jullie nodig zullen hebben,...
- De winterzonnewende is een goede gelegenheid om het ontstaan van de seizoenen uit te leggen.
- Maak een inventaris van het gereedschap: voer de nodige herstellingen, verbeteringen,.... uit.
- Belangrijke data:
 - Wereld Bodem Dag (05/12)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

bruxelles
environnement
leefmilieu
brussel
brussels

Gewestelijk Centrum voor Ecologie Initiatie
Hoeve van Ukkel

December

UITGEVOERD IN DE MOESTUIN

Vergeet niet het moestuinplan van de maand aan te vullen!

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Andere activiteiten

WAT	WIE	WANNEER	WAAR

Prikbord

.....

.....

.....

.....

.....

.....

December

NOTITIES

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.

Notepad with 10 horizontal lines for writing.